

משנה

המשנה שלפנינו עוסקת בדין מנחה שנפסל קומצה קודם שהקטירוהו, והקטירוהו בפסול, אם כשירה היא. נִטְמָא הַקּוֹמֵץ וְהַקְרִיבוֹ, הַצֵּץ שעל מצחו של כהן גדול מַרְצָה ומכפר על ההקרבה בטומאה, והמנחה כשירה, ויצאו הבעלים ידי חובתם, וישיריה נאכלים. ואם יִצֵא הקומץ חוץ לחומת העזרה, ונפסל מדין יוצא, ועבר וְהַקְרִיבוֹ, אֵין הַצֵּץ מַרְצָה על הקרבה זו, והמנחה פסולה. לפי שֶׁהַצֵּץ מַרְצָה על הַטָּמֵא, וְאֵינוֹ מַרְצָה על הַיּוֹצֵא.

גמרא

הגמרא מבארת את מקור הדין והטעם שאין הציץ מרצה אלא על טומאה ולא על שאר הפסולים: תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, נֹאמַר בְּתוֹרָה לַעֲנֵץ הַצֵּץ (שמות כח לח), וְהָיָה עַל מִצַּח אֹהֶרֶן וְנִשָּׂא אֹהֶרֶן אֶת עֵזוֹן הַתְּקַדְּשִׁים, כְּלוּמַר, שֶׁאֵהָיָה נוֹשֵׂא אֶת הַמִּשָּׁא שֶׁל הָעֵץ וְהַפְּסוּל מִהַקְדָּשִׁים, וְנִמְצָאוּ הַקְדָּשִׁים מְסוּלָקִים מִן הָעֵץ וּמִן הַפְּסוּל, וְכוּשְׂרִים. וְלֹא נִתְפַּרֵשׁ בְּתוֹרָה אִיזָה עוֹן הוּא נוֹשֵׂא. מְבַרְרֵת הַבְּרִייתָא: וְכִי אֵיזָה עֵזוֹן הוּא נוֹשֵׂא, אִם הַתָּאֵר שֶׁמְרַצָּה עַל עֵזוֹן פִּיגוּל, שֶׁאִם עָשׂוּ אַחַת מֵאַרְבַּע הָעֲבוּדוֹת הַמְעַכְבּוֹת בְּקֶרֶב עַל מִנְתְּ לֹאכּוֹל כּוּיַת מִמֶּנּוּ חוּץ לְמִקְוָמוֹ, שֶׁהַצֵּץ מְרַצָּה עַל קֶרֶב זֶה וּמְכַשֵּׂרוֹ אֵין לוֹמַר כֵּן, שֶׁהָרִי בְּכָר נֹאמַר עַל הַמַּקְרִיב בְּפִסּוּל שֶׁל חוּץ לְמִקְוָמוֹ (ויקרא יח טז) הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחָשֵׁב לוֹ פְּגוּל יְהִיָּה, וּמְבוֹאֵר אִם כֵּן שֶׁאֵין הַקֶּרֶב עוֹלָה לְבַעֲלִים. וְאִם הַתָּאֵר שֶׁהַצֵּץ מְרַצָּה עַל קֶרֶב שִׁישׁ בּוֹ עֵזוֹן נוֹתֵר – שֶׁעַבַד עַל מִנְתְּ הַלוֹהוֹתֵירוֹ וְלֹאכּוֹל מִמֶּנּוּ חוּץ לְזִמְנוֹ. הָרִי בְּכָר נֹאמַר (שם יט ז) וְאִם הָאֵכָל יֹאכַל בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי פְּגוּל הוּא לֹא יִרְצָה. הָאֵ – הִרִי שֶׁבַּהֲכַרְח לּוֹמַר שֶׁאֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶלָּא קֶרֶב שִׁישׁ בּוֹ עֵזוֹן טוֹמְאָה – שֶׁנִּשְׁמָא הַדָּם. וְיֵשׁ סְבָרָא לּוֹמַר כֵּן שֶׁאֵין הַצֵּץ מְרַצָּה אֵלָּא עַל פְּסוּל טוֹמְאָה, לְפִי שִׁישׁ בְּאִיסוּר הַקֶּרֶבָה בְּטוֹמְאָה צַד קַל, שֶׁהוֹתֵרָה מִכָּלֵלָה בְּקֶרֶב צִיבוּר, שֶׁאֵף שִׁישׁ אִיסוּר לְהַקְרִיב בְּטוֹמְאָה, מְכַל מְקוּם אִם אִירַע בְּקֶרֶב צִיבוּר שֶׁנִּשְׁמָא הַקֶּרֶב אוֹ שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים טְמֵאִים, הַקֶּרֶב קָרַב. וְלִכְךָ גַּם בְּקֶרֶב יַחֲדֵי אֵף שֶׁאֵין בוֹ הִיתֵר לְהַקְרִיב בְּטוֹמְאָה, אִם אִירַע שֶׁנִּשְׁמָא הַדָּם אוֹ הַקּוֹמֵץ וְהַקְרִיבוֹהוּ בְּטוֹמְאָה, הַצֵּץ מְרַצָּה לְהַכְשִׁיר הַקֶּרֶב. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי יוֹרְאָה, אֵימָא – נֹאמַר שֶׁהַצֵּץ מְרַצָּה עַל קֶרֶב שִׁישׁ בּוֹ עֵזוֹן יוֹצֵא, שֶׁאִם יִצֵּא הַדָּם חוּץ לְחוֹמַת הָעִזְרָה, אֵף שֶׁנִּפְסַל בְּיוֹצֵא, אִם הַקְרִיבוֹהוּ הַקֶּרֶב כֹּשֶׁר. שְׂגָם בְּפִסּוּל זֶה מִסְתַּבֵּר לּוֹמַר שִׁיּוּעִיל בּוֹ יוֹצֵא, וּמִשּׁוּם צַד קַל שִׁישׁ בּוֹ, שֶׁכֵּן מְצִינוֹ שֶׁהוֹתֵר פְּסוּל יוֹצֵא מִכָּלֵל – מְכַלֵּל הַדִּין שֶׁיִּצֵּא חוּץ לְמַחֲצִיתוֹ פְּסוּל הוּא, בְּקֶרֶבָה שֶׁמַּקְרִיבִים בְּכִמְיָה, שֶׁכֹּאשֶׁר הִיָּה הַמִּשְׁכָּן בְּנוּב וּבִגְעוּן לֹא הִיָּה אִיסוּר בְּיוֹצֵא חוּץ לְמַחֲצִיתוֹ. וּמִדּוּעַ אִמְרוּ בְּמִשְׁנֵיתוֹ שֶׁאֵין הַצֵּץ מְרַצָּה עַל עוֹן יוֹצֵא. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה אֲבִי רַבִּי זִירָא, אֵין הַצֵּץ מְרַצָּה עַל עוֹן יוֹצֵא, לְפִי שֶׁאֵמַר קְרָא – נֹאמַר בְּפִסּוּק זֶה הַמְדַבֵּר בְּעֵנֵץ יוֹצֵא הַצֵּץ (שמות כח לח) לְרִצּוֹן לָהֶם לְפָנַי ה', וְיֵשׁ לְלַמּוֹד מִכֵּן שֶׁעֵזוֹן דְּלִפְנֵי ה' אֵין, אֲבָל עֵזוֹן דְּיוֹצֵא, שֶׁאֵינוֹ לְפָנַי ה', לֹא. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: מִתְּקִיף לָהּ רַבִּי אִילְעָא, אֵימָא – נֹאמַר שֶׁהַצֵּץ

מְרַצָּה עַל עֵזוֹן שֶׁל עֲבוּדָה בִּיד שְׁמַאל, שֶׁאֵף שֶׁמְעִיקֵר הַדִּין אֵין עֲבוּדוֹת הַקֶּרֶבָה נִעְשׂוֹת אֵלָּא בִּיד יְמִין, מְכַל מְקוּם אִם הַקְרִיבוֹ בְּשִׁמְאָל יְהִיָּה הַקֶּרֶב כֹּשֶׁר, שְׂגָם בְּעוֹן זֶה מְצִינוֹ צַד קַל, שֶׁהוֹתֵר מִכָּלֵל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְכִפֵּי שֶׁשֵּׁנִינוּ בְּמִסְכַּת יוֹמָא (מח) שְׁבִיּוֹם הַכִּיפּוּרִים נוֹטֵל הַכּוֹחַ גְּדוֹל, כְּשֶׁנִּכְנַס לְהַקְטִיר קְטוֹרֵת בְּקֹדֶשׁ הַקְדָּשִׁים, אֵת הַכֹּחַ שֶׁבָּה הַקְטוֹרֵת, בְּשִׁמְאָלוֹ, וְאֵת הַמַּחְתָּה שֶׁבָּה הַגַּחְלִים, בִּימִינוֹ. מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה אֲבִי רַבִּי אִילְעָא, אֵין לוֹמַר שֶׁהַצֵּץ מְרַצָּה עַל עוֹן שִׁמְאָל, לְפִי שֶׁאֵמַר קְרָא – נֹאמַר בְּפִסּוּק זֶה הַמְדַבֵּר בְּרִיצּוֹ הַצֵּץ (שמות שם) וְנִשָּׂא אֹהֶרֶן אֶת עֵזוֹן הַתְּקַדְּשִׁים, וּמִשְׁמַע שֶׁמְרַצָּה הוּא עַל עֵזוֹן שֶׁהָיָה בּוֹ בְּכָל מְקוּם, וְהִיתֵיָּה – וְהִתֵּרֵתוּ תוֹרָה בְּמִקּוּם אַחֵר, לְאִפּוּקֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים, דָּאֵין זֶה הִיתֵר עַל הָעוֹן, אֵלָּא הַכְשִׁירוֹ בְּשִׁמְאָל הוּא – כֵּךְ הוּא עִיקַר סֹדֵר עֲבוּדַת הַכּוֹחַ גְּדוֹל בְּיוֹם הַכִּיפּוּרִים שֶׁנוֹטֵל אֶת הַמַּחְתָּה בִּימִינוֹ וְאֵת הַכֹּחַ בְּשִׁמְאָלוֹ, וְאֵינוֹ עוֹן כֹּלֵל. תִּירוּץ נוֹסֵף: רַב אֲשֵׁי אָמַר, הַטַּעַם שֶׁאֵין לְפָרֵשׁ שֶׁהַצֵּץ מְרַצָּה עַל עוֹן שִׁמְאָל, לְפִי שֶׁבְּפִסּוּק זֶה נֹאמַר וְנִשָּׂא אֹהֶרֶן אֶת עֵזוֹן הַתְּקַדְּשִׁים, וּמִשְׁמַע שֶׁהוּא מְרַצָּה רַק עַל עוֹן וְפִסּוּל שִׁישׁ בְּקִדְּשִׁים עֲצֻמָּה, שֶׁהֵם הַקֶּרֶבָה, וְלֹא עַל עֵזוֹן הַתְּקַדְּשִׁין שֶׁהֵם הַכֹּהֲנִים הָעוֹבְדִים וְעֵלִיהֶם לְקֹדֶשׁ הַקּוֹמֵץ בִּימִין, שֶׁאִם עֲבָדוּ בְּשִׁמְאָל אֵין הַצֵּץ מְרַצָּה עַל עוֹן זֶה. שׁוֹאֵל הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה רַב סִימָא פְּרִיָּה דְרַב אִיִּדִי לְרַב אֲשֵׁי, וְאָמַרִי לָהּ רַב סִימָא פְּרִיָּה דְרַב אֲשֵׁי לְרַב אֲשֵׁי, וְאִימָא – וּמִדּוּעַ לֹא נֹאמַר שֶׁהַצֵּץ מְרַצָּה עַל עֵזוֹן בְּעַל מוֹם, שֶׁאִם הַקְרִיב קֶרֶב שִׁישׁ בּוֹ מוֹם, הַצֵּץ יִרְצָה עֲלָיו לְהַכְשִׁירוֹ, שְׂגָם בְּעוֹן זֶה מְצִינוֹ צַד קַל, שֶׁהוֹתֵר מִכָּלֵל בְּעוֹפּוֹת, שֶׁאֵף שֶׁבַּהֲמָה בְּעֵלֵת מוֹם פְּסוּלָה לְקֶרֶב, מְכַל מְקוּם קֶרֶב הָעוֹף כֹּשֶׁר אֵף בְּעוֹף בְּעַל מוֹם, דְּאָמַר מַר בְּבִרְיָתָא (תּוֹרָה דִּי, שְׂדִין תְּמוּת וְזִכְרוֹת שְׂצִרִין שֶׁהַקֶּרֶב הִיָּה תְּמִים, וְשֶׁקֶרֶב עוֹלָה יְהִיָּה זָכֵר, הוּא רַק בְּכִמְיָה. וְאֵין תְּמוּת וְזִכְרוֹת נוֹהַג בְּעוֹפּוֹת. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר לִיָּה, עֲלִיָּךְ – עַל טַעְנַתְךָ זֶה, שֶׁהַצֵּץ יִרְצָה עַל עוֹן בְּעַל מוֹם, אָמַר קְרָא – נֹאמַר בְּפִסּוּק (ויקרא כב כג) וְשׂוֹר וְשָׂה שְׂרוּע וְקִלוּט נִרְבָּה תַעֲשֶׂה אֹתוֹ וְלַנֶּדֶר לֹא יִרְצָה, וְעוֹד נֹאמַר (שם כב ד) כֹּל אֲשֶׁר בּוֹ מוֹם לֹא תִקְרִיבוּ כִּי לֹא לְרִצּוֹן יְהִיָּה לָכֶם, הִרִי שֶׁאִמְרָה תוֹרָה בְּפִירוֹ שֶׁאֵין רִיצּוֹ לְעוֹן בְּעַל מוֹם. הַגְּמָרָא דְנָה בְּדִין נִטְמָא הַדָּם אוֹ הַקּוֹמֵץ וְהַקְרִיבוֹהוּ, וְהֵאֵם יֵשׁ חִילוּק בֵּין שׁוּגַג לְמוּזֵד: תָּנּוּ רַבֵּנּוּ, דָּם קֶרֶבָה שֶׁנִּשְׁמָא וְנֹאסֵר לְהַקְרִיבוֹ, וְעַבְר וְיִרְקוּ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ בְּטוֹמְאָתוֹ, אִם הִיָּה זֶה בְּשׁוּגַג, שֶׁלֹּא יָדַע שִׁישׁ אִיסוּר בּוֹה, הוֹרְצָה – הַקֶּרֶב כֹּשֶׁר וְעוֹלָה לוֹ לְרִצּוֹן. אֲבָל אִם הִיָּה זֶה בְּמוּזֵד, קִנְסוֹהוּ חֲכָמִים וְאִמְרוּ שֶׁלֹּא הוֹרְצָה לוֹ, וְהַקֶּרֶב פְּסוּל. מוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא: בְּמָה דְכָרִים אֲמוּרִים – שְׂדִין זֶה שֶׁאִמְרוּ שֶׁבְּמוּזֵד הַקֶּרֶב פְּסוּל הוּא דוּקָא בְּקֶרֶבָה יָחִיד, אֲכָל בְּקֶרֶבָה צִיבוּר, בֵּין בְּשׁוּגַג, בֵּין בְּמוּזֵד, הוֹרְצָה לוֹ, וְהַקֶּרֶב כֹּשֶׁר. מוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא עוֹד: וְבְקֶרֶבָה שֶׁמְבִיא עוֹבֵד בּוֹכְבִים, אֵין חִילוּק בֵּין שׁוּגַג לְמוּזֵד, אֵלָּא בֵּין בְּשׁוּגַג וּבֵין בְּמוּזֵד, בֵּין בְּאֹנֶם – בְּעַל כְּרַח, וּבֵין בְּרִצּוֹן – מִדְּעַתָּה,

המשך ביאור למס' מנחות ליום חמישי עמ' ב

בְּסִיפְרִיָּה – בְּסִפֵּר תוֹרָה שְׁלוֹ. אֵתָא לְקַמְיָה דְרַבִּי אֲבָא – בֹּא לְפָנַי רַבִּי אֲבָא לְשׂאוּל מַה דִּין הַסֵּפֶר. אָמַר לִיָּה רַבִּי אֲבָא, לֹא אָמַרְן – לֹא אִמְרַנּוּ שֶׁסֵּפֶר תוֹרָה שִׁישׁ בּוֹ אֲרַבְעֵי טַעְוִיּוֹת בְּכָל דֶּף יִגְנוּ, אֲמָלָא בְּחִסְרוֹת – כְּשֶׁכָּבַל דֶּף חִסְרוֹת אֲרַבְעֵי אוֹתוּתוֹ.

מֵאֵי טַעְמָא לֹא יִתְקַן. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב כְּהֵנָא, מִשּׁוּם דְּמִיתוּי בְּמִנְיּוּמָא – שֶׁאִם יוֹסִיף אֶת הָאוֹתוּתוֹת הַחִסְרוֹת בֵּין הַשּׁוֹרוֹת, יִרְאֵה הַסֵּפֶר כְּמִנְיּוּמָא שִׁישׁ בּוֹ כְּתֻמִּים, וּגְנָאֵי הוּא לְסִפֵּר תוֹרָה. הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בְּעֵנֵץ טַעְוִיּוֹת בְּסִפֵּר תוֹרָה: אֲנָרָא תְּמוּתָה – חֲמִי דְרַבִּי אֲבָא תָּוָה לִיָּה – הָיוּ לוֹ אֲרַבְעֵי אוֹתוּתוֹת וְתִירוּת בְּכָל דֶּף

59 מוֹמָאָה, ואם כן אֲזַיְצֵא אֲנִי – יש למעט בכך גם אֵת הַבָּשָׂר שֶׁלֹּא ולא
 60 אכלוהוּ בזמנו, וכן אֵת הַבָּשָׂר הַיּוֹצֵא חוץ לעזרה אחר שנורק הדם,
 61 שאף שניתרו לטהורים על ידי זריקת הדם, מכל מקום אם אכלם
 62 בטומאת הגוף לא יזא ענוש עליהם בכרת, כיון שֶׁעֲתָה אֵינָן רְאוּיִים
 63 להיות נִפְגְּלוֹת לַטְהוּרִים. מבארת הברייתא שאין לומר כן, תִּלְמוּד
 64 לומר – בא הכתוב (שם) וְהִנֵּפֶשׂ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח
 65 הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה', שתיבות אלו 'אשר לה' מיותרות הן, וְיִרְבֶּה,
 66 שגם בשר קדשים שאינו ראוי כעת לאכילת טהורים, חייבים עליו
 67 כרת, כשאכלוהו בטומאת הגוף.
 68 ממשכיה הברייתא ודנה: מאחר שריבה הכתוב לחייב כרת גם על
 69 בשר שאינו ראוי לאכילה לטהורים, וְכֹל שֶׁאֵינִי מִרְבֶּה – שיש לרבות
 70 גם אֵת בָּשָׂר הַפְּגוּלוֹת – קרבנות שנפסלו מחמת מחשבת פיגול, וְאֵת
 71 הַנּוֹתְרוֹת – בשר שנותר מחמת שלא אכלוהו בזמנו, שיתחייבו על
 72 אכילתו בטומאת הגוף כרת.
 73 תמדה הגמרא: וכי צריכה הברייתא מקור נוסף לרבות לחייב את
 74 הנותרות, והרי נותרות היינו – זהו לָךְ, שֶׁלֹּא הַבָּשָׂר לֹאֲחֹר זִמְנָה הַתִּירוֹ,
 75 ועל כך כבר אמרה הברייתא בהתחלה שחייבים עליו כרת. מבארת
 76 הגמרא: אֵלֶּא כוונת הברייתא לומר, שיכול הייתי לרבות אֵת את
 77 הַפְּגוּלוֹת כְּמוֹ שְׁחֵיבִים כרת על נותרות, תִּלְמוּד לומר (שם) וְהִנֵּפֶשׂ
 78 אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים, וְיִמְעַט בזה, שרק על חלק מזבח
 79 השלמים חייבים כרת, ולא על כל בשר השלמים.
 80 שואלת הברייתא: ומאחר שמצינו שהכתוב ריבה ומיעט, מָה רֵאִיתָ
 81 לְרִבּוֹת אֵת אֵלּוּ – את היוצא והלן אחר זריקה, לחיוב כרת, וְלְהוֹצֵא
 82 אֵת אֵלּוּ – את הפיגולים, שאין חייבים כרת על אכילתם בטומאת
 83 הגוף. ומבארת הברייתא: אַחַר שְׂרִיבָה הַכְּתוּב בְּמָה שֶׁאֲמַר אֲשֶׁר
 84 לַה', וְיִמְעַט הַכְּתוּב בְּמָה שֶׁאֲמַר מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים, אֲמַרְתָּ – מסתבר
 85 לומר, מִרְבֶּה אֲנִי אֵת אֵלּוּ שְׁתֵּיתָ לָהֶן שְׁעַת הַבּוֹשֵׂר, שמתחילה
 86 היו ראויים לאכילת טהורים, והם בשר קדשים שכבר נורק דמם על
 87 המזבח אלא שלנו ויצאו לאחר זריקה, וְיִמְעַט אֲנִי אֵת אֵלּוּ שֶׁלֹּא
 88 הֵייתָ לָהֶן שְׁעַת הַבּוֹשֵׂר, כיון שמתחילה לא היו ראויים לאכילת
 89 טהורים, ולכן יש למעט את הפיגולים.
 90 שואלת הברייתא: וְאֵם תֹּאמַר, מאחר ולמדנו שחיוב הכרת על
 91 אכילה בטומאה הוא רק בבשר שהיה לו שעת הכושר וניתר
 92 לטהורים, יש לשאול, בָּשָׂר שֶׁנִּמְטָא לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמָיִם, וְאִכְלוּ
 93 לְאַחַר זְרִיקַת דָּמָיִם, מִפְּנֵי מָה תֵּיבִין עֲלֵיו מִשּׁוֹם מוֹמָאָה, והרי לא
 94 היתה לו שעת הכושר, שהרי טמא היה מתחילתו ולא ניתר לטהורים
 95 כלל. מיישבת הברייתא: מִפְּנֵי שֶׁהֲצִיץ מִרְבֶּה על הטומאה, ונחשבת
 96 הזריקה מעולה כאילו היה הבשר טהור, ואף שאין לו היתר אכילה
 97 בפועל, הרי הוא בכלל ראוי להיות ניתר לטהורים, ולכן חייבים כרת
 98 על אכילת בשר זה בטומאה.
 99 עתה מדייקת הגמרא את דברי הברייתא, ומוכיחה מכך שרבי
 100 אליעזר סובר שהצִיץ מרצה על אכילות, ומסיימת בזה את קושייתה
 101 שאין להפוך את דברי הברייתא שהובאה לעיל באופן שרבי אליעזר
 102 יסבור שאין הצִיץ מרצה על אכילות. מדייקת הגמרא: הַבָּשָׂר
 103 קודם זריקה, ואכלו אחר זריקה אין – הרי הוא חייב כרת, והטעם,
 104 משום שהצִיץ מרצה, אבל על בשר הַיּוֹצֵא קודם זריקה, ופסולו הוא
 105 מדין 'יוצא', אף שאכלו לאחר זריקה, לֹא – אינו מתחייב כרת,
 106 שלאחר שנפסל משום 'יוצא', אין הצִיץ מרצה עליו, ואין הזריקה
 107 מועילה להחשיב את הבשר כמי שניתר לטהורים, והרי זה בשר שלא
 108 היה לו שעת הכושר, שדינו כפיגול שאין חייבים כרת על אכילתו
 109 בטומאת הגוף.
 110 מבואר אם כן בברייתא, שאין זריקה מועילה לבשר שיצא חוץ
 111 לעזרה, שאילו היתה הזריקה מועילה, גם 'יוצא' היה בכלל בשר
 112 הניתר לטהורים כמו בשר שנטמא. וּמָאֵן שֶׁמְעַת לִיָּה – ומי מהתנאים
 113 שמענו דָּאֲמַר אֵין זְרִיקָה מוֹעֵלָת לְיוֹצֵא, רְבִי אֱלִיעֶזֶר הוא שממענו
 114 שסובר כן. שנחלקו בזה התנאים במסכת מעילה (י:), רביעיקבא סובר
 115 שזריקה מועילה ליוצא, להכשיר את הקרבן, כאילו לא יצא הבשר.
 116 ורבי אליעזר סובר שאין הזריקה מועילה ליוצא, להכשיר את הקרבן,

1 לא הוֹרְצָה – ופסול. שאין הצִיץ מרצה על עון טומאה בקדשים,
 2 לעובדי כוכבים.
 3 מקשה הגמרא: וְרִמְיָהּ – על מה ששינונו בברייתא שבקרבנות יחיד
 4 אין הצִיץ מרצה כשעבר במזיד, יש להקשות ממה ששינונו בברייתא
 5 אחרת, על מָה הֲצִיץ מִרְבֶּה, על תָּרֵם, ועל הַבָּשָׂר, ועל הַחֶלֶב של
 6 קרבן שְׁנִטְמָא והקריבו, בִּין בְּשׂוּגָה, בִּין בְּמִזִּיד, בִּין בְּאִזְנָם וּבִין
 7 בְּרִצּוֹן, בִּין בְּתִירָה, וּבִין בְּצִיבּוּר, על כולם הצִיץ מרצה, והקרן כשר.
 8 הרי שלעולם הצִיץ מרצה ואין חילוק בין שוגג למזיד.
 9 מתרצת הגמרא: אָמַר רַב יוֹסֵף, לֹא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא השניה
 10 שלא חילקה בין שוגג למזיד, דעת רְבִי יוֹסֵף היא, הָא – והברייתא
 11 הראשונה שחילקה, דעת רַבְּנָן היא. וכפי שמצינו שנחלקו חכמים
 12 ורבי יוסי אם קנסו במזיד וְרִמְיָא לענין הפרשת תרומה מן הפירות,
 13 אֵין תּוֹרְמִין מִן הַטְּמֵא – מפירות טמאים על הַטְּהוֹר – פירות טהורים,
 14 מפני הפסד כהן. וְאֵם עבר תָּרֵם, אם היה זה בְּשׂוּגָה, שלא ידע
 15 שפירות אלו טמאים ואלו טהורים, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. אבל בְּמִזִּיד,
 16 שידע שטורם הוא מן הטמא על הטהור, קנסוהו חכמים ואמרו שאֵין
 17 תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, וצריך הוא לחזור ולתרום. רְבִי יוֹסֵף אָמַר, לֹא
 18 קנסו כלל, וּבִין בְּשׂוּגָה, בִּין בְּמִזִּיד, תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה, ואין צריך לחזור
 19 ולתרום. ומתורצת הסתירה בין הברייתות, שהברייתא שאמרה
 20 שבמזיד לא הורצה ובשוגג הורצה, דעת חכמים היא, שקנסו במזיד
 21 והברייתא שאמרה שגם במזיד הורצה, דעת רבי יוסי היא שלא קנסו
 22 במזיד כמו שבשוגג לא.
 23 מקשה הגמרא: שאין לומר שברייתא זו שאמרה שבין במזיד בין
 24 בשוגג הורצה רבי יוסי היא, לפי שאֵימַר שֶׁמְעַת לִיָּה – הרי כל מה
 25 ששמענו לְרַבִּי יוֹסֵף, הוא רק לענין זה דִּלָּא קְנִים במזיד. אבל
 26 דְּמִרְבֶּה צִיץ על אֲכִילוֹת מִי שֶׁמְעַת לִיָּה – האם שמענו שסובר
 27 שהצִיץ מרצה על טומאת בשר העומד לאכילה, וכפי שהנך רוצה
 28 להעמיד בדעת רבי יוסי את הברייתא שמבואר בה שהצִיץ מרצה גם
 29 על טומאת בשר. וְהֵתֵנָּא, רְבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, הֲצִיץ מִרְבֶּה על
 30 אֲכִילוֹת – על בשר שנטמא, להכשיר הקרבן, כאילו הבשר קיים.
 31 וְרַבִּי יוֹסֵף אָמַר, אֵין הֲצִיץ מִרְבֶּה על אֲכִילוֹת, אלא רק על דם
 32 ואימורים שנטמאו.
 33 מתרצת הגמרא: אֵיפּוּךְ – יש להפוך את דברי התנאים בברייתא זו,
 34 וכך יש לשנותה, רְבִי אֱלִיעֶזֶר אָמַר, אֵין הֲצִיץ מִרְבֶּה על אֲכִילוֹת,
 35 רְבִי יוֹסֵף אָמַר, הֲצִיץ מִרְבֶּה על אֲכִילוֹת. וכיון שכן, יש לפרש את
 36 הברייתא שאמרה בין במזיד בין בשוגג הורצה, כרבי יוסי.
 37 מקשה הגמרא: מִתְּקִיף לָהּ רַב שֵׁשֶׁת, וְיִמְ צִיַּת אֲפָכַת לָהּ – והאם
 38 אפשר להפוך את דבריהם באופן זה שרבי אליעזר סובר שאין הצִיץ
 39 מרצה על אכילות, ורבי יוסי סובר שהצִיץ מרצה, וְהֵתֵנָּא – והרי
 40 שינונו ברייתא, בתורה נאמר ענוש כרת על האוכל בשר קדשים
 41 בטומאת הגוף. דנה הברייתא: וְכֹל הֵייתָ לומר שגם בָּשָׂר שֶׁנִּמְטָא
 42 ואכלו לְפָנֵי זְרִיקַת דָּמָיִם, יְהוּ תֵּיבִין עֲלֵיהֶן כרת משום מוֹמָאָה –
 43 כשאכלוהו בטומאת הגוף. תִּלְמוּד לומר (בְּרִשְׁתָּא וְרִאֲזִיט) בְּרִשְׁתָּא וְרִאֲזִיט
 44 בָּשָׂר, וסמוך לזה נאמר (שם) וְהִנֵּפֶשׂ אֲשֶׁר תֹּאכַל בָּשָׂר מִזֶּבַח
 45 הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַה' וְיִמְעַט עֲלֵיו וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִעַמִּיקָה,
 46 ויש ללמוד מסמיכות הפסוקים, שרק בשר הַנִּיחָר באכילה לַטְהוּרִין
 47 והרי הוא בכלל כֹּל טְהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר, הוא זה שְׁתֵּיבִין עֲלֵיו כרת
 48 משום מוֹמָאָה כשאכלוהו בטומאת הגוף, וְבָשָׂר שֶׁאֵינִי נִיחָר
 49 באכילה לַטְהוּרִין, כגון קודם זריקת הדם על גבי המזבח, שעדיין
 50 אסור הוא באכילה לטהורים, אֵין תֵּיבִין עֲלֵיו כרת משום מוֹמָאָה
 51 – כשאכלוהו בטומאת הגוף.
 52 ממשכיה הברייתא לרדן: אוֹ אֵינוּ – שמה אין לדרוש מסמיכות זו
 53 למעט מחויב כרת רק על בשר שאינו ניתר כלל לטהורין, אֵלֶּא נמעט
 54 אף בשר שנטמא דמו וניתר לטהורים אף אינו ראוי עתה להיאכל, וכך
 55 נדרוש, ממה שנאמר (שם) וְהִנֵּפֶשׂ אֲשֶׁר תֹּאכַל וְגו', דווקא בשר
 56 הַנִּיחָל לַטְהוּרִין תֵּיבִין עֲלֵיו מִשּׁוֹם מוֹמָאָה כשאכלם בטומאת
 57 הגוף, וְכֹל בָּשָׂר שֶׁאֵינִי רְאוּיָה לְהִיטֵן נִיחָל עתה לַטְהוּרִין, אף
 58 שמתחילה היה ראוי לאכילת טהורים, אֵין תֵּיבִין עֲלֵיו מִשּׁוֹם

1 [רש"י משתמש בביטוי "לא נודע", לשון נפעל,
2 "ידיעה" ופעולה הנעשית מאליה, ולא בביטוי "לא ידעתי"
3 וכדומה].
4 והתיקון שבמוחין דאימא נרמז במילה "והפותרים",
5 משמשעותה, ככפתרון חלומות, גילוי ופירוש התוכן
6 הפנימי של שני דברים הנראים שונים, ועל-ידי כך קישורם
7 ואיחודם.
8 משמעות הדברים בעבודת האדם בענינינו היא:

9 פותרים את "מוחין דאימא", את ההתלהבות וה"רצוא"
10 הנובעים מבינה, שיהיו, כפי שנדרש על-פי הכוונה
11 הפנימית.
12 ולאחר מכן נמשך אור החכמה ב"תנוך", עד "על בוהן
13 ידו... ועל בוהן רגלו" – בקיום המצוות במעשה, ביד
14 וברגל⁵³,
15 ואז מתבטלים הנגעים – "וכיפר עליו וטהר"⁵⁴.

(משיחת ש"פ מצורע תש"ל)

(53) ראה תורת לוי"צ שם.

(54) פרשתנו יד, כ.

המשך ביאור למס' מנחות ליום ראשון עמ' ב

1 והרי זה כאילו לא נורק הדם. ושם הנידון הוא לענין איסור מעילה,
2 שאין מעילה אלא ב'קדשי ה', כמו שנאמר (ויקרא ה טו) וְחֻטְאָה בְּשִׁגְגָה
3 מִקְדָּשֵׁי ה', ולכן, מועלים בקדשי קדשים משעה שהקדישום לקרבן,
4 עד הזריקה. ואחר זריקת הדם, אין מועלים בבשר, לפי שזריקת הדם
5 היתירו לאכילת הכהנים, ושוב אינו בכלל 'קדשי ה'. וכשיצא
6 הבשר קודם זריקה, תלוי הוא אם זריקה מועילה ליוצא להכשיר
7 הקרבן, הרי זה כשאר כל זריקת דם שמוציאה הבשר מידי מעילה.
8 וכן היא דעת רבי עקיבא. אבל רבי אליעזר סובר שאין הזריקה
9 מועילה ליוצא, ולכן נשאר הוא בדין מעילה שהיה בו קודם זריקה.
10 ואם כן ברייתא זו רבי אליעזר היא. וְקָתְנִי – ובברייתא זו מבואר
11 דְּמַרְצָה צִיץ עַל אֲכִילוֹת – על בשר שנטמא, ולכן חייבים עליו כרת,
12 שבכלל נותר לטהורים הוא, כיון שהציץ מרצה עליו. ונמצא שלדעת
13 רבי אליעזר הציץ מרצה על אכילות. ואם כן אין להפוך את דברי
14 התנאים בברייתא שהובאה לעיל, ולומר שרבי יוסי סובר שהציץ
15 מרצה על אכילות, ורבי אליעזר סובר שאין הציץ מרצה על אכילות.
16 אלא רבי יוסי הוא הסובר שאין הציץ מרצה על אכילות, ונדרחה בכך
17 התירוץ לסתירה שבין שתי הברייתות, שכן אין לפרש שהברייתא
18 שאמרה שהציץ מרצה על בשר שנטמא בין שוגג ובין מזיד רבי יוסי
19 היא.
20 הגמרא מתרצת באופן אחר את הסתירה שבין שתי הברייתות: אֵלָּא
21 אָמַר רַב חֲסִדָּא, לֹא קָשְׁיָא, הָא – הברייתא שאמרה שבין שוגג בין
22 במזיד הורצה, ומבואר בה שהציץ מרצה על אכילות, דעת רַבִּי
23 אֱלִיעֶזֶר היא. הָא – והברייתא הראשונה שחילקה בין שוגג למזיד,
24 דעת רַבִּינָן החולקים על רבי יוסי היא, שסוברים שיש לקנוס במזיד.
25 שואלת הגמרא: מנין לך רב חסדא לפרש את הברייתא שאמרה שגם
26 במזיד הורצה שכדעת רבי אליעזר היא, אִימַר – הלא כל מה
27 דְּשִׁמְעַת לִיה – ששמענו לו לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הוא רק שסובר דְּמַרְצָה
28 צִיץ עַל אֲכִילוֹת, כמבואר בברייתא זו, אבל לומר גם שדעתו היא
29 דְּלֹא קָנִים במזיד, מִי שִׁמְעַת לִיה, וכל שלא שמענו, אין לפרש
30 שברייתא זו כדעתו היא.
31 מיישבת הגמרא: אִין – אכן שמענו לרבי אליעזר שדעתו שאין לקנוס
32 במזיד, דְּכִי הִיבֵי דְּשִׁמְעַת לִיה – שכשם ששמענו לְרַבִּי יוֹסִי שסובר
33 כן, וכפי שמצינו בדבריו לענין תרומה מן הטמא על הטהור, כך גם
34 שִׁמְעַת לִיה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּתַנְיָא, התורם מן הטמא על הטהור, רַבִּי
35 אֱלִיעֶזֶר אָמַר, בֵּין בְּשׁוּגְגַת בֵּין בְּמִזִּיד תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. מצינו אם כן
36 דעתו שאין קונסים במזיד, ולכן פירש רב חסדא אף כאן שהברייתא

37 שאמרה שגם במזיד הורצה, דעת רבי אליעזר היא.
38 שואלת הגמרא עוד: כיצד הנך מעמיד את הברייתא שבמזיד הורצה
39 כדעת רבי אליעזר, ומשום ששמעת שדעתו היא שאין לקנוס במזיד,
40 והלא אִימַר – כל מה דְּשִׁמְעַת לִיה – ששמענו לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שאינו
41 קנוס במזיד, לא שמענו שאמר כן אלא בְּתְרוּמָה, דְּקִילָא – שדינה
42 קל יותר מקדשים, אבל בְּקָדָשִׁים דְּחִמְרִי – שיש בהם חומר יותר
43 מתרומה, מִי שִׁמְעַת לִיה – האם שמענו לו שגם בזה אינו קנוס במזיד.
44 מיישבת הגמרא: אף שלא שמענו בפירוש שדעתו שאין לקנוס גם
45 בקדשים, על כרחנו לומר כן, לפי שאם בֵּין – אם נחלק בין תרומה
46 לקדשים, יקשה, הָא – ברייתא זו שאמרה שגם במזיד לא הורצה,
47 אִמָּאן תְּרַמְיָה – כדעת מי מהתנאים נפרשה, אלא ודאי כיון שמצינו
48 שרבי אליעזר סובר שאין לקנוס במזיד לגבי תרומה, הוא הדין
49 לקדשים, וברייתא זו לפי דעתו היא.
50 הגמרא מביאה תירוץ נוסף על סתירת הברייתות: רַבִּינָא אָמַר, יש
51 לחלק בין שני נידונים, כאשר הנידון הוא לענין טומאתו, כלומר
52 כיצד נטמא בשוגג או במזיד, על זה אמרה הברייתא שֵׁבִין אם נטמא
53 הדם או הבשר בְּשׁוּגְגַת, וְכִין אם נטמא בְּמִזִּיד, הוֹרְצָה הקרבן, ובוזה
54 מדברת הברייתא השניה, ולכן אין חילוק בין שוגג למזיד. אולם
55 כאשר הנידון הוא לענין זְרִיקָתוֹ, כשזרק האם היה זה בשוגג או
56 מזיד, בזה הוא שחילקו שאם זרק בְּשׁוּגְגַת – שלא ידע שנטמא, הוֹרְצָה
57 הקרבן, אבל אם זרק בְּמִזִּיד – שידע שנטמא, לֹא הוֹרְצָה לו הקרבן,
58 ובוזה מדברת הברייתא הראשונה ולכן חילקה בין שוגג למזיד.
59 וְכִי שִׁילָא אָמַר, בחילוק זה יש ליישב הסתירה, אך להיפך, שכאשר
60 הנידון הוא לענין זְרִיקָתוֹ, בזה הוא שאמרו שאין לחלק אלא בֵּין אם
61 זרק בְּשׁוּגְגַת, וְכִין אם זרק בְּמִזִּיד, הוֹרְצָה הקרבן, ובוזה דיברה
62 הברייתא השניה שלא חילקה בין מזיד לשוגג. אך כשהנידון הוא
63 לענין טומאתו, בזה הוא שחילקו שאם נטמא בְּשׁוּגְגַת, הוֹרְצָה הקרבן,
64 אבל אם נטמא הקדשים בְּמִזִּיד, לֹא הוֹרְצָה הקרבן ובוזה דיברה
65 הברייתא הראשונה שחילקה בין שוגג למזיד.
66 שואלת הגמרא: וְלִפְרִישׁוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁילָא, יש להבין [הָא] דְּקָתְנִי
67 בברייתא השניה, שֵׁאִם נִטְמָא בֵּין בְּשׁוּגְגַת בֵּין בְּמִזִּיד הוֹרְצָה הקרבן,
68 והרי לדעתו אם נטמא במזיד אין הציץ מרצה. מבארת הגמרא: אין
69 כוונת הברייתא שנטמא בין בשוגג בין במזיד, אלא הִכִּי קָאָמַר – כך
70 כוונת הברייתא, נִטְמָא דווקא בְּשׁוּגְגַת. ולענין מה שוֹרְקוֹ אמרו שֵׁבִין
71 אם זרקו בְּשׁוּגְגַת בֵּין זרקו בְּמִזִּיד הוֹרְצָה.